

ΑΙΣΘΗΤΙΚΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ

Ο ΚΑΤΑ ΦΑΝΤΑΣΙΑΝ ΑΣΘΕΝΗΣ

“Ετσι ανέκφραστα και ακούγχα μεταφράστηκε «Le Malade Imaginaire». Δυστυχώς, γιατί η επίλοιπη μετάφραση, αν και καθόλου δημιουργική, χωρίς πνοή και ψυχή μέσα της, σε γλώσσα μιχτή αλλά περισσότερο δημοτική, είναι οπωσδήποτε αρκετά λεπτή, χωρίς χτυπητές παρατονίες — έχτος βέβαια από το παιδιάστικο κι άσεβέστατο για το Μολιέρο καλαμπούρι στο όνομα «Διαφθοράς διαφθοράς άλλους γιατρούς», ώστε να μπορεί με κάποια επίεικεια να θεωρηθεί τουλάχιστο άνοδυνη. “Α δεν ήταν δυνατό να μεταφραστεί ο τίτλος πιστά, κάποια βαθύτερη κατανόηση του πνεύματος του έργου θα μπορούσε να είχε ονομάσει τον «Malade Imaginaire» ο Υποχόντριος. “Ας είναι!

“Ο «Κατά φαντασίαν Ασθενής» είναι σατυρική κωμωδία, πολύ ψυχολογημένη, με πολλές στιγμές εξαιρετικά έξυπνες, άλλ’ έχει και σκληρές φάρσας. “Η διανοητικότητα εκείνης της εποχής είχε ανάγκη από μερικά χοντρά άστεία, που, δυστυχώς, διασκεδάζουν και τώρα πολύ το κοινό, αν και για την τότε ζωή, την πολύ λιγότερο ξελεπτισμένη από τη σημερινή, ίσως να είχαν φυσικά, καθόλου πρόστυχα.

“Ο Μολιέρος δέ θ’ αντιλαμβάνονταν πρόστυχα τα ξυλοκοπήματα. “Όσα λέει για τους γιατρούς, που όσο κι αν κλείνουν ακόμα μέσα τους κάποια άοριστη αλήθεια, είναι τόσο υπερβολικά, τόσο βαρειά, ώστε δεν παρουσιάζουν πια παρά φάρσα: θα τα αισθάνονταν μόνο σάτυρα. Μια σάτυρα που έλκυε όλκληρος ο πόνος του, γιατί, άρρωστος, ένιωθε την αδυναμία των γιατρών να τον γιατρέψουν. Στην τρίτη πράξη μιλεί για τον εαυτό του, είναι τόσο δυνατή η άγωνία του, που πρέπει να την πεί, κι ως χαμογελά πάντοτε. Πέθανε παίζοντας τον «Κατά φαντασίαν άσθενή».

“Η μεγάλη δυσκολία στο ανέβασμα σήμερα του «Κατά φαντασίαν άσθενή» είναι ο συνδυασμός των δύο αυτών στοιχείων, ώστε να παρουσιάζεται πάντοτε με την άλλωτινή του ένότητα. Το Θέατρο του “Ωδείου το κατώρθωσε. “Απάλυνε τα μέρη της φάρσας, τα έπαιξε πολύ λιτά, άφησε να υποδειχτούνε μόνο, έδωσε όλο το πνεύμα του έργου και δεν παρεντράμηκε. Γι’ αυτό του αξίζουν ένθερμα συγχαρητήρια. Για πρώτη φορά έδειξε, άμυδρά ακόμα, οπωσδήποτε όμως ότι κάτι αρχίζει να πραγματοποιεί ή καλή του θέληση. Τη σχετική αυτή έπιτυχία τη χρεωστεί πολύ λιγότερο στους ήθοποιούς (αν εξαίρεθεί ο κ. Κοντογιάννης, έπαιξαν όλοι ούτε καν μέτρια, και σε πολλά έφταιε κ’ ή διδασκαλία, αν και σύγχρονα τους είχε επιβάλλει κάποιον σύμφωνο τόνο), παρά στο άρμονικό σύνολο που παρουσίασε, κλασσικό, αν όχι και καλλιτεχνικό. Οί κωμωδίες του Μολιέρου, μ’ όλη την έσωτερική τους αξία, είναι παλαιωμένες, ή δράση τους μονότονη, ακόμα και πληχτική, ενδιαφέρουν περισσότερο παρά άρέσουν, και περισσότερο στο διάβασμα παρά στη σκηνή. Πρέπει να παίζονται πολύ γοργά και έντελώς τέλεια, για να δάσουν συγκίνηση, άπληψη. Αυτό βέβαια δεν το κατώρθωσε το Θέατρο του “Ωδείου μ’ α και ούτε του το ζητά ακόμα κανένας.

“Όπως το παρατήρησε ο κ. Φ. Πολίτης στο άρθρο του για το «Αληθινό Θέατρο», το θέατρο, όπως κάθε εκδήλωση Τέχνης, δεν το δημιουργεί ποτέ ένας, άλλ’ όλόκληρος ο λαός. “Ο Ποιητής είναι πάντοτε ή έκφραση όλης της κοινωνίας, όλου του πολιτισμού του τόπου του. Δέ στέκεται ποτέ μετέωρος, πρέπει να στηρίζεται σε κάτι πολύ ψηλό, πρέπει να άντλεί την έμπνευσή του από κάτι πολύ ψηλό για να τραγουδήσει ένα ύπεροχο Τραγούδι. “Η Ελλάδα δεν είναι ώριμη ακόμα. Γι αυτό πρέπει να είναι πολύ σχετικές οι απαιτήσεις, να μη ζητιέται το Άδύνατο, να μην κατακρίνεται ό,τι δεν είναι τέλειο, το εναντίο, να δίνει χαρά ό,τι φανεράνει μόνο μια προσπάθεια, γιατί ή Ελλάδα προσπαθεί να ύψωθεί στην Τέχνη, είναι πολύ χαμηλά ακόμα, και για χρόνια μόνο προσπάθειες θα παράγει. Είναι μια αλήθεια πολύ πικρή, αλλά που θα έπρεπε να έννοηθεί πλατιά για ν’ αποφεύγονται οι στείρες απογοήτεψες, κ’ οι ακόμα πιο στείρες μάταιες φιλοδοξίες. Είναι απαραίτητο όλοι οι σημερινοί Έλληνες δημιουργοί, να έχουν τον ήρωισμό να παραιτηθούνε από κάθε όνειρο Τελειότητας, — που θα έμενε άλλωστε μόνον ένα άπραματοποίητο όνειρο—για να δουλέψουν ώφέλιμα σε μια σιγανή και στέρια εξέλιξη.

Αληθινό θέατρο, θέατρο δημιουργικό, πρωτότυπο, δέ θα υπάρξει την Ελλάδα για πολλών καιρό. Δεν έχει κανένας το δικαίωμα ούτε να συλλογίζεται τις μεγαλόπρεπες ιδέες κ’ εργασίες ενός Antoine, ενός Reinhard, και των άλλων Νέων, που έξω παλεύουν ν’ ανανεώσουν έντελώς τη θεατρική Τέχνη, που υποφέρουν στίς παραστάσεις, στη ρουτίνα της Comedie Française. “Ας έχει για ιδανικό το Θέατρο του “Ωδείου τη «Γαλλική Κωμωδία» κι ας αρχιέται με πολύ, πολύ μικρότερες έπιτυχίες.

Στην προχτεσινή του παράσταση αφάρασε από το έργο του Μολιέρου όλα τα divertissements, όλα τα μπαλέτα, που του δίνουν τέτοια χάρη, που εσάτερα εκώνονται άξεχώριστα, μαζί του, τα τόσο χαρκτηριστικά του Πνεύματος της εποχής του Μολιέρου. Έπρεπε. “Αν τ’ ανέβαζε, θα τα παρουσίαζε γελοιοποιημένα: χρειάζονται πολυτέλεια και χορευτική τέχνη. Είναι τόσο δύσκολο το ανέβασμά τους, που ακόμα και ή «Γαλλική Κωμωδία» παραλείπει τα περισσότερα, και τα εμφανίζουν μόνο οι νεότεροι σκηνοθέτες. Για την ώρα φτάνει το Θέατρο του “Ωδείου να παρουσιάζει όπως προχτές, κι όπως στο «Μεγάλο Διπλωμάτη», μια σκηνοθεσία της εποχής, έπιμελημένη, κάπως αισθητική. (“Όταν όμως υπάρχει παράθυρο, και πρέπει να υπάρχει πάντοτε, και δέ φωτίζεται ή σκηνή με λάμπες και πολυέλαο γιατί είναι μέρα, πρέπει να μπαίνει φως από το παράθυρο. Δεν είναι δύσκολο). Και τα κοστούμια είσαν σωστά, όμορφα, με πολύ άρμονικά χρώματα.

“Ο κ. Κοντογιάννης στον πρώτο αληθινά σοβαρό και μεγάλο του ρόλο φέτος, στον πρώτο ρόλο που μπορούσε σχεδόν όριστικά πια να κριθεί, όχι μόνο δέ διάψευσε, αλλά και θριαμβευτικά επέκρίωσε ό,τι είχε υποσχεθεί σ’ όλες τις άλλες του εμφάνισης. Χωρίς βέβαια να έχει ούτε συγκριτικά, τουλάχιστον ακόμα, την τελειότητα στη φυσικότητα και στη ζωηρότητα, τη χάρη του Georges Berr, συχνά τον θυμίζει. Ανακάλυψε κάθε ποικιλία του μάλλον μονότο-

νου ρόλου του «Κατά φαντασίαν ασθενή», και την ανταπόδωσε. Όλοζώντανα έδειξε την ύγεια του, και σύγχρονα τόν τρόμο του και την αγάπη του για την υποχοντριακή του άρρώστια, πού θύμα της γίνεται γιατί οι γιατροί και η γυναίκα του τόν εκμεταλλεύονται, γιατί πνίγει την αγάη του φύση, τόν κάνει τύραννο, ανυπόφορο έγωιστή. Έδειξε κόθε, και την πύδ λεπτή, πινελλιά του Μολιέρου. Μερικές στάσεις του, ή φυσιογνωμία του πς άρκετές στιγμές, είναι υπέροχες.

Η κ. Ζερβού παρανόησε τόν ρόλο της. Πώς δέν της υπόδειξε ή διδασκαλία τόν αληθινό χαρακτήρα της Τουανέττας; Την παρουσίασε σά συμπτρέττα. Ό τόσο χαρακτηριστικός αὐτός τύπος του γαλλικού θεάτρου και τόσο σύμφωνος με τόν γαλλικό πνεύμα εμφανίζεται μόνον άργότερα. Κάποια τέτοια στοιχειώδη λάθη δέ συχωριούνται. Οι υπηρέτριες του Μολιέρου, ή έχει πολλές στό θέατρό του, και τις δίνει πάντοτε σημαντικό μέρος, αντιπροσωπεύουν τή λαϊκή φρόνιμη έξυπνάδα, πού τόσο την έχτιμύσε και την αγαπούσε ό Μολιέρος, είναι πάντοτε μόνον υπηρέτριες. Η Τουανέττα, ό κυριώτερος γυναικείος ρόλος στόν «Κατά φαντασίαν ασθενή», είναι ή υπηρέτρια ή πιστή, ή άφοσιωμένη στό σπίτι, πού βλέπει όλα τά άτοπα και θέλει νά τά διορθώσει για τήν εύτυχία και τόν καλό όλων. Τολμηρή, λέει τις αλήθειες, αὐθαδιάζει μάλιστα, και ξεοει και πονηρά νά επιτύχει τόν σκοπό της, άλλ' είναι πάντοτε πύδ θαυιά από συμπτρέττα. Κρίμα, γιατί ή κ. Ζερβού έπαιξε πολύ σωστά τόν ρόλο της Συμπτρέττας, με πολλή χάρη, πολύ πεταχτά, και στη μεταμπίρση της σέ γιατρό, με όλα τά δυνατά στοιχεία φράσας αὐτῆς της σκηνης, καθόρθωσε νά συγκρατηθεῖ στό λεπτά κομικό, έντελώς μέσα στό ρόλο της, έπαιξε πολύ φυσικά, πολύ άμορφα, ώστε πολύ πιθανόν, αν είχε καταλάβει τήν Τουανέττα, νά είχε δημιουργήσει ένα ρόλο πολύ ζωντανό, πολύ αληθινό.

Η Δ' δα Κότσαλη (Άγγελική). Θέλησε νά δοκιμάσει τόν έαυτό της και στην κομωδία και δέν κατάσσεε παρά τήν παρωδία του έαυτού της πού τελευταία παρωδεί μόνον και τή δραματική ήθοποιία. Τα ήτες της διακρίνονταν ακόμα πύδ χτυπητά, αν είναι δυνατό, έπαιξε ακόμα πύδ ψεύτικα, πύδ αναίσθητα, πύδ άνωστα. Είναι μόνον άμορφη στό πολύ άμορφο της κοστούμ. Για τή δ. Κότσαλη δέ θαξίσε ούτε πιά νά γίνεται καν λόγος. Α σπάνιες κινήσεις της, πού σά νά ξεφεύγουν από τόν συνθηματικό, και αὐτό στραβό, πού ένει αφήσει νά τήν κυριεύει, α σπάνιες απόχωρες της φωνῆς της δέ φανέρωναν, ότι ύπνοχει κάτι μεσά της. Ίσως ήνι καλλιτεχνική φωτιά, άλλα τοῦλάχιστο κάποια απινθίση. πού δά υποσούσαν νά συνωπώσουν. αν άποσάσιζε νά ξαναγίσει από τήν άογή. Φκει όλότελα παροστατήσει. Και για τόν κάτι πού άπάγει μέσας της, λυπάται κανένας κατάκαρδα κάθε φορά πού τή βλέπει νά παίξει, αίστάνεται με άγανάκτηση και με άνένανη σύγρονα νά της πει τήν αλήθεια δέ υποσεί ν' αδιαπορήσει, όπως αδιαπορεί νά τήν κ. Νέλα Βέσα. Τό έλεεινόν παξίμιο της κ. Νέλας Βέσας δέν τειράζει πιά κανένα, γιατί δέν περιμένει κανείς τίποτ' άλλο. Φνει από καιρό δείξει τήν τέλεια άνκανονία της στη θεατοική τέχνη. Και δέν έχει ούτε καν τή δικαιολογία της μεγάλης νεότητος, πού κί δταν δέ φανερώνει για τήν ώρα τίποτε, αφήνει πάντοτε

κάποια έλπίδα αποκαλύψης άργότερα.

Ό κ. Συριόπουλος, μετά τις άπογορευτικές του, τις γελοίες του, εμφάνισης ίσαμε τώρα, φανέρωσε άπότομα και άναπάντεχα, στό μικρό ρόλο του συμβολαιογράφου, μια άρχή κομικής φυσικότητας. Μερικές στιγμές του μάλιστα είναι πολύ καλές. Κάτι ύπόσκειται και ό κ. Παντόπουλος (Παργόν). Για τή δ. Λεμονίδου (Λουίζα) δέν είναι δυνατό νά σχηματιστεί ακόμα γνώμη. Είναι αρκετά προσποιημένη, άνουσια, ή φωνή της άσχημα τονισμένη, άλλα, για πρώτη εμφάνιση, έδειχνε αρκετή εικόλεια στις κινήσεις της. ότι μπορεί νά στέκεται στη σκηνή.

Όκ. Παπαρηστός (Βεράλδος) και ό κ. Δεστούνης (Διαφορούς), έπαιξαν άσημαντα, έξωτερικά, ψυχρά, άλλα τοῦλάχιστο χωρίς παρατονίες, είναι όπως δήποτε μέσα στό πνεύμα του ρόλου τους.

Ό κ. Έρμάνος (Κλεάνθης) εξακολουθούσε νά νομίζει ότι jeune premier σημαίνει νά είναι κανένας σαχλά νόστιμος και τίποτε άλλο. Στην έρωτική του σκηνή με τήν Άγγελική, στη σκηνή τήν τόσο αὐσιβή του έργου, και τόσο χαρακτηριστική της τεχντροπίας εκείνης της έποχῆς, όταν έρχεται σά δάσκαλος του τραγουδιού και μπροστά στον πατέρα της και στους γιατρούς κατορθώνουν νά πούν τόν έρωτά τους, τραγουδώντας δήθεν ένα ειδύλλιο, γελοιοποίησαν ακόμα περισσότερο τήν άσεβή παραλλαγή της διδασκαλίας στην έμπνευση του Μολιέρου. Έπειδή δέ δά ένοιον ωνή ούτε ό ένας ούτε ό άλλος, αποφάσισαν, έντελώς αὐθαίρετα και άσχημα, νά άπαγγείλουν τόν ειδύλλιο, κινάντ νά συντροφεύονται οι ίδιοι στό clavier ακούστηκε ξαφνικά σά παρυσήνια, έντελώς χωρίς νόημα, χωρίς συνοχή, ή έπίκουση μιας κίτταρας. Κι άπαγγέλιανε ψεύτικα, με στόμφο, ανυπόφορα. Χρειάστηκε αλήθεια όλη ή γελοιοποίηση, ή παρανόηση του ρόλου του Θωμά Διαφορούς, για νά μπορεί κανείς νά καταλάβει γιατί συγκριτικά ποστμω, δέβαια ήνι γιατί άναπα, ή Άγγελική τόν Κλεάνθη. Ό Θωμάς είναι ό νέος ό φυσικά κοινός άλλα περισσότερο άποδλακωμένος από τή σχολαστικότητα νύμφου του. Πόεπει νά είναι πολύ σοβαρός, πολύ ποιητής, πολύ άονος στις ήλιθιότητες του και γι αὐτό άστειος. Τόν παρουσίασαν σαν ένα άγοράκι δεκατέντε νοσών, ντυμένο με άγγλικό φόρεμα τωινό, ενώ οι άλλοι προσέσαν πιστά κοστούμια της έποχῆς, πού κάθεται στην καρέκλα και δέ σπάνουν τά πόδια του νύμφου, πού τόν γαυγαλύν. του τραβούν τά μασλιά. Τά περιήματα κομπλιμέντα του, πού τά έχει μάθει απόξω και μπερδεύεται μόνον σέ ποιόν δά πει τόν καθένα, πού φαίνεται άλοφάνεσα ότι ποέπει νά τά άπαννείλει με τόνο άονό, ποιητικό, με άπειροδοστη πεποίθηση. τά ελτε γρήγορα, σά νά μη υποσεί νά ποσώται νι λέςς τνι. Ένώ άποσώγανε κάθε στοιχείο πάσας, έπαιξαν σά μάσας, μια σκηνή λεπτής σάτυρας.

Κοίμα τέτοια άσυγώρετα λάθη νά γυνοῦσαν τήν επιμέλεια του συνόλου, πού αν και δέν πασούσατε τίποτε άνώτερο, ούτε καν θεατοική άκμία, πονέσωνε με τόν ποδο, μια δά τνι πού άονίει νά πτεοάδνει τόν θέατορ του Όδελον. μια άονή σιλολονικής παλάτας πού δέβαια ούτε συγκοιτικά δέν τήν παρουσίαζε κανένα από τά άλλα μας θέατρα.